

повинно сприяти забезпеченню всім учасникам освітнього процесу в Україні рівних можливостей доступу до освіти і науки незалежно від їхньої статі або інших ознак [6].

Таким чином, з метою успішного забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків у сфері освіти в Україні необхідно: створити рівні можливості для представників обох статей для вступу в навчальні заклади, навчання, отримання посад та планування кар'єрного зростання.

Список використаних джерел:

1. Світлана Вихор. Законодавче забезпечення гендерної рівності в освітньому просторі України. *Сучасні стратегії гендерної освіти в умовах євроінтеграції*: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції, 10–11 вересня 2020 р. Тернопіль: ТНПУ, 2020. 10-13 с.
2. Партнерський проєкт. Чи рівно цінні жінки та чоловіки, коли мова йде про бізнес? Розглянемо, чи змінилися підходи до цього питання під час війни в Україні URL: <https://biz.nv.ua/ukr/markets/genderna-rivnist-na-roboti-chi-zminilisya-prava-zhinok-i-cholovikiv-pid-chas-viyini-novini-ukrajini-50293634.html>
3. Зибіна А.С. Правова основа для досягнення гендерної рівності в Україні. *Розуміння маскулінності та гендерної рівності в секторі безпеки України та представлення результатів дослідження*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 25 берез. 2021 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2021. С.206-208.
4. Юлія Москаленко. Більшість українців вважають рідкістю нерівність між жінками та чоловіками – опитування. URL: <https://zn.ua/ukr/UKRAINE/bilshist-ukrajintsiv-vvazhajut-ridkistju-nerivnosti-mizh-zhinkami-ta-cholovikami-v-ukrajini-opituvannja.html>
5. Наталія Жачек. Gender Gap – 2021: Розрив збільшується, Україна втратила 15 позицій URL: <https://50vidsotkiv.org.ua/gender-gap-2021-rozryv-zbilshuyetsya-ukrayina-vtratyla-15-pozytsij/>
6. Принципи гендерної рівності та недискримінація як євроінтеграційні орієнтири у сфері вищої освіти URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/uryad-shvaliv-strategiyu-vprovadzhennya-gendernoyi-rivnosti-u-sferi-osviti-do-2030-roku>

Рудь Ю. М.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри теоретичної юриспруденції,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана,
Київ, Україна

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИНЦИПУ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Становлення сучасного демократичного суспільства в Україні є складним трансформаційним процесом, який не може обійтися без гендерних перетворень. Прийняття Україною європейських цінностей передбачає реалізацію принципів гендерної рівності у всі сфери життя, забезпечення рівного доступу до освітніх, виробничих, культурних ресурсів тощо.

Питання, пов'язані із специфікою правового забезпечення рівності прав і свобод жінок і чоловіків в Україні регулярно потрапляють у сферу наукових інтересів вітчизняних науковців. Значний вклад у вироблення теоретичних і практичних аспектів гендерної політики зробили такі вчені, як: І.П. Андрусак, Н.В. Аніщук, М.В. Буроменський, І.О.

Грицай, М.І. Крочук, Н.В. Лавриненко, Т.О. Марценюк, Т.М. Мельник, О.А. Мірошніченко, С.М. Оксамитна, Н.М. Оніщенко та ін.

Поняття «гендерна рівність» на національному рівні вперше було відображено в Постанові Верховної Ради України «Про Рекомендації парламентських слухань «Становище жінок в Україні: реалії та перспективи» від 29 червня 2004 року [1].

Серед основних нормативно-правових актів, спрямованих на реалізацію жінками і чоловіками своїх прав і можливостей, є Конституція України, яка закріпила рівність прав жінки і чоловіка. Стаття 3 Основного Закону закріплює рівність чоловіків і жінок в усіх сферах життя. Окрім цієї норми гендерної рівності стосуються Статті 21, 24, 51. Частина третя Статті 24 Конституції України безпосередньо присвячена подоланню дискримінації жінок в Україні та наголошує на тому, що рівність прав жінок і чоловіків забезпечується наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї тощо.

Відповідно до євроінтеграційного курсу України, підтримання політики ООН та Ради Європи в питаннях рівності усіх людей незалежно від статі чи інших ознак заради укріплення демократичних принципів, утвердження поваги до прав і свобод кожної людини в нашій державі було прийнято низку нормативно-правових актів, які заклали основу для формування політики досягнення гендерної рівності. Так, ними є Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 2005 року [2, С.172]. Цим законом визначаються основні напрями державної політики щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, уперше визначаються такі терміни, як «дискримінація за ознакою статі», «сексуальні домагання», «гендерна рівність» тощо.

У 2017 році Міністерство освіти і науки України запровадило антидискримінаційну експертизу навчальних матеріалів і раніше розробило проєкт Стратегії «Освіта: гендерний вимір 2020», яка передбачала моніторинг впровадження гендерночутливого підходу в закладах освіти.

16 вересня 2020 року Кабінетом Міністрів України було схвалено Концепцію комунікації у сфері гендерної рівності [3]. Метою документа є покращення розуміння населенням сутності та завдань державної гендерної політики. Для досягнення мети до 2025 року планується інформувати цільові аудиторії про ключові концепції гендерної рівності, активно висвітлювати цю тематику у пресі та інтернет-виданнях, сприяти її обговоренню на публічних заходах, проводити аудит, спростовувати гендерні стереотипи, залучати жінок до політичної та іншої діяльності. Серед названих заходів є врахування гендерних питань в освіті, а серед тем – освіта з урахуванням гендерної тематики [2, с.172].

Тема рівності в освіті – не нова для нашої держави. Рівноцінні можливості для жінок і чоловіків у різних сферах, припинення всіх форм дискримінації – одна з цілей сталого розвитку ООН.

У рамках приєднання до міжнародної ініціативи «Партнерства Біарріц» Україна взяла на себе зобов'язання у сфері освіти щодо інтеграції гендерного компоненту в освітній процес. 20 грудня 2022 року, Кабінет Міністрів України схвалив Стратегію впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року та затвердив операційний план з її реалізації на 2022 - 2024 роки [4]. Метою цієї Стратегії є забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидія будь-якій дискримінації у сфері освіти, для всіх учасниць/учасників освітнього процесу, на всіх рівнях освіти шляхом запровадження змін у структурно-організаційному та змістовно-процесуальному аспекті.

Проте, незважаючи на досить детальне закріплення в міжнародно-правових документах та в національному законодавстві принципу гендерної рівності, ситуація у цій сфері на сьогодні в Україні складна.

Проблемами у сфері освіти, які сприяють збереженню гендерної нерівності, є: а) низький рівень обізнаності з гендерної проблематики; б) високий рівень поширення гендерних стереотипів серед освітян; в) невключення гендерних підходів до програми підготовки освітян; г) високий рівень впливу антигендерної ідеології на академічне середовище, науковців, викладачів, суспільство та політиків [5, с.102].

Сьогодні у багатьох навчальних закладах різного рівня акредитації діють Центри гендерної освіти та гендерні лабораторії. Запровадження посади освітнього омбудсмена також укріплює можливості інституційного механізму забезпечення гендерної рівності в освіті.

Необхідне спрямування шляхів удосконалення освітньої системи України щодо рівних прав і можливостей у напрямі успішного входження до Європейського освітнього простору. Саме тому важливим аспектом цивілізації та демократизації навчального процесу у вищих навчальних закладах має стати забезпечення повної інформованості студентів і викладачів про їхні гендерні права та можливості. Гендерна освіта в Україні має значні напрацювання, але поряд з цим є проблеми у формуванні гендерної культури у системі освіти: інституціалізація гендерних підходів в системі освітніх та науково-дослідних установ України; включення актуальних гендерних проблем до навчальних курсів програм; здійснення заходів з гендерної освіти у системному режимі.

Формування законодавства і провадження політики з урахуванням гендеру є передумовою забезпечення гендерної рівності в майбутньому. Водночас цей процес не можна вважати завершеним: правове поле потребує суттєвого доповнення у частині забезпечення механізмів реалізації ухвалених законодавчих актів.

Список використаних джерел:

1. Про Рекомендації парламентських слухань «Становище жінок в Україні: реалії та перспективи»: Постанова Верховної Ради України від 29 червня 2004 р. № 1904-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1241-16>.

2. Ю.Л. Яковенко, О.С. Хорошайло. Гендерний підхід в освітньому процесі в вищій школі. *«Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах»*: зб.наук.пр.[редкол.: Т.І.Сущенко(гол.ред.) та ін.]. Запоріжжя: КПУ, 2021. Вип. № 75.Т.3.181с.

3. Про схвалення Концепції комунікації у сфері гендерної рівності: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1128-2020-%D1%80#n8>.

4. Про схвалення Стратегії впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 грудня 2022 року. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/uryad-shvaliv-strategiyu-vprovadzhennya-gendernoyi-rivnosti-u-sferi-osviti-do-2030-roku>.

5. Гендерна політика в нормативно-правових документах. Частина 1. За заг.ред Левченко К.Б./ Г.Г. Жуковська, К.Б. Левченко, О.О. Остапенко, О.І. Сулова. Київ.2020.186с. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/18%20-%20Department/18%20-%20PDF/02.2021/genderna-polityka.pdf>